

Leyla Allahverdiyeva²⁵
TARİX MÜASİR SƏHNƏDƏ

(Əli Əmirinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesi əsasında)

Tarix həmişə müasirliyi ilə dəyərlənirsə, müasirlik də həmişə tarixi axtarışları ilə özünün dolğunlaşdırır, zənginləşdirir. Humanitar təfəkkürün bütün sahələri, o cümlədən bədii ədəbiyyat zaman-zaman tarixə qayıdır, onu yeni baxış və düşüncələr müstəvisinə gətirir. Milli bədii təfəkkürümüz bütün janrlarda, eləcə də dramaturgiyada tarixə marağ göstərir. Dram tariximizin hələ ilkin mərhələsində tarixi dramın meydana çıxması da bu marağı sübut edir. Dramaturgiyanın sonrakı mərhələsində - sovet dönməndə bu marağ davam etmiş, tarixi dramaturgiyamızın ən uğurlu nümunələri olan “Od gəlini”, “Vaqif” kimi əsərlər meydana çıxmışdı. Müstəqillik dönməndə də isə dramaturgiyamızın tarixi mövzulara müraciəti daha intensiv şəkil almışdır. “Sovet erası öz ömrünü başa vurduqdan sonra yeni formalaşan ictimai-siyasi epoxada münasibət və baxışlar dəyişdi və dəyişən bu müstəvidən ilkin diqqət və marağa gələn tarix oldu. SSRİ dönməndə sinfiləşdirilən, bolşevizim ideologiyası rakursundan tədqiq və təbliğ olunan tarix müstəqillik illərində elmi müstəvidə olduğu kimi, bədii müstəvidə də gündəmə gəldi. Tarixə münasibətdə edilmiş haqsızlıqların, buraxılmış səhvlərin islahına başlandı. Dramaturgiya yenə ictimai-siyasi müstəvidə gedən proseslərə operativ münasibət göstərmək missiyasını həyata keçirdi. Belə ki, tarixə münasibətdə sovet ədəbiyyatının yanlışlarının islahına ilk olaraq bu janr başladı”. (1; s.76)

Müasir tarixi dramaturgiyamız sovet dövrünün tarixi romantika ənənələrini deyil, ilk tarixi dramlarımızın ənənələrini davam etdirir, mövzunu real bədii təsvirlərdə, faktoloji material əsasında bədiiləşdirirdi. İlyas Əfəndiyevin “Hökmdar və qızı”, Əli Əmirinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar”, “Mesenant”, Hüseynbala Mirələmovun “Gəncə qapıları” kimi müasir dönmənin ən üzde olan, teatr səhnələrinə gedib çıxan əsərləri məhz bu səpkidə yaranmışdır. Bu da faktdır ki, dramaturgiyamız tarixi romantika janrında daha uğur əldə edə bilmişdir. Cəfər Cabbarlının “Od gəlini”, Səməd Vəqununun “Vaqif” əsərlərinin qazandığı nailiyyəti, doğurduğu rezonansı nə onlardan sonrakı, nə də əvvəlki tarixi pyeslər edə bilməmişdir. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, “Vaqif” dramı min dəfədən artıq səhnəyə çıxmışdır. (Bax: 2) Bu gün tarixi dramaturgiya nə sovet tarixi dramaturgiyasının ənənələrini davam etdirir, nə də onun uğrunu təkrar edir. O, öz ənənəsini tarixi bədii dərkətmə planı üzərində qurur və səhnə uğurlarına o qədər də can atmır. Yeri gəlməşkən onu da qeyd edək ki, Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrı hər il repertuarını İlyas Əfəndiyevin “Hökmdar və qızı” pyesi əsasında hazırlanmış “Qarabağnamə” tamaşası ilə açır. Amma bu fakt həmin pyesin səhnə uğuru ilə deyil, Qarabağ mövzusunun aktuallığı ilə əlaqəlidir. Onu da qeyd edək ki, müasir tarixi dramın səhnə uğrunu sovet tarixi dramının səhnə uğru ilə müqayisə etdikdə aldığımız nəticə yalnız tarixi dramaturgiyanın deyil, ümumiyyətlə çağdaş dramaturgiyamızın payına düşür. Belə ki, müasir dramaturgiya sovet dramaturgiyası qədər özünü səhnədə ifadə edə bilmir. Aynurə Mustafayeva yazır: “Tarixi mövzu səhnə statistikasına görə müasir mövzunu qabaqlayır. Ancaq bu statistikanı tarixi pyeslərin bədii keyfiyyəti yox, teatrın və tamaşaçının bu mövzuya olan marağı yaradır”. (3; s.758) Biz tədqiqatçı ilə razılaşmayaraq bildiririk ki, bu statistikanı tamaşaçı marağı yarada bilməz, çünki tamaşaçının tarixi mövzuya olan marağını təmin edəcək mənbələr çoxdur, bunun üçün o teatra gəlmək məcburiyyətində deyil. Ümumiyyətlə, bir pyesin səhnə tələyimütləq onun bədii keyfiyyətləri ilə bağlıdır. Çünki teatr elə bir yer, tamaşa isə elə bir janrdır ki, tamaşaçını orda keyfiyyətdən başqa heç nə saxlaya və oracəlb edə bilməz.

Müasir tarixi dramaturgiyamızın müasir mövzulu pyeslərə nisbətən tamaşaçı və yaxud oxucunu daha çox cəlb edə bilməsinin səbəblərindən biri də onun maarifləndirici mahiyyətidir. İlyas Əfəndiyevin “Hökmdar və qızı”, Əli Əmirinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar”, “Mesenant”, Elçinin “Sənətkarın taleyi”, Hüseynbala Mirələmovun “Pənah xan Cavanşir”, “Gəncə qapıları”, Əli Əmirinin Yunus Oğuzun “Atilla”, “Altun dəftər”, “Nadir şah” kimi tarixi mövzulu pyesləri tarix haqqında bir elmi əsərin verə biləcəyi qədər bilgi verir. Amma bəzən bunu əsərin məziyyəti yox, nöqsanı kimi görür, onun tarixi dərsliyi olmadığını deyirlər. Məsələn, Maral Yaqubova tarixi mövzulu romanlardan yazarkən qeydedir: “Tarixin ədəbiyyata gəlişi və ya tarixi mənbədəki məlumatın bədii mətnin informasiyasına çevrilməsi ilin nəsrində tarixi romanlar vasitəsilə gerçəkləşdi: konkret bir tarixi şəxsiyyətin həyatından bəhs edən əsərlər tarixi mərhələ və tarixi epizodla bağlı mövzuları üstələdi. Təhlil olunan romanlar göstərdi ki, tarixi informasiyanı tam olduğu kimi çatdırmaq marağı hermenevtik şərhə, narratoloji xəttin davam etməsinə imkan vermir, əsər öz praqmatik və didaktik mövqeyini qorumaqla kifayətlənir. Nəsrə bu tip qüsurların yaranmasına səbəb olan amillərin başında dərs vermək, öyrətmək iddiasının (maarifçiliyin bu üsulu hazırkı dövrdə son dərəcə köhnəlib və məlumatlı oxucu üçün çox yorucu və bəsitdir) estetik şərh etmək, toxumaq, yaratmaq, qurmaq kimi maraqlardan daha üstün tutulmasıdır”. (4) Burada tədqiqatçı Maral Yaqubova daha çox bədii mətn maraqlarından çıxış edib bədii

ədəbiyyatın xidmət etdiyi daha ümumi ictimai maraqları nəzərə almamışdır. Hər bir bədii mətn özünün estetik dəyərləri ilə deyil, həm də oxucunun intellektinə, dünyagörüşünə, şüuruna ötürdükləri ilə dəyər qazanır. Konkret olaraq tarixi mövzulardan danışsaq, o düzdür ki, tarixi öyrənmək üçün mənbələr çoxdur, oxucu asanlıqla bu mənbələrdən tarixi öyrənə bilər. Amma heç bir mənbə bədii ədəbiyyat qədər tarixə maraqlı oyada bilməz. Məsələn, hər hansı bir tarixi olay, fakt və şəxsiyyətlə maraqlanmayan və ya onu öyrənməyi düşünməyən bir oxucu belə kinoya, tamaşaya baxarkən və yaxud bədii əsər oxuyarkən həmin tarixi nəsnələrlə maraqlanır. Həm də bədii ədəbiyyat digər mənbələrdən daha çox tarixi detalları yaddaş faktına çevirir. Çünki bədii ədəbiyyatın müstəvisində tarixi detal quru faktologiya şəklində olmur, burda o, birtələ yaşayır.

Ümumiyyətlə, tarixi mövzuya yanaşma bucağı həmişə mübahisə-müzakirə mövzusu olmuşdur. XIX əsrin böyük rus yazıçısı A.S.Puşkin yazırdı: “Məhz bu səbəbdən də tarixi şəxsiyyətlərin romanda təhrif edilməsinə yol verilməməlidir. Sanki tarixi qəhrəmanın mahiyyətinin özündə inkaredilməz bir faciə haqqı vardır. Faciə müəllifi öz qəhrəmanını daha çox məlum tarixi şəraitdə təqdim etmək arzusundadır: tarix ona həmin şəraiti verir və əgər bu tarixi şəraitin qəhrəmanı faciə müəllifinin idealına uyğun deyilsə, o zaman yazıçının öz qəhrəmanını dəyişmək üçün hər cür haqqı vardır”. (5; s.245) Yazıçı idealı müxtəlif zamanlarda müxtəlif məzmun almışdır, Puşkinin dediyi kimi bu ideala uyğunlaşan tarixi qəhrəmanlar da müxtəlif zamanlarda müxtəlif bədii xarakter almışlar. Məsələn, XVIII əsrdə fransız yazıçısı Volterin məşhur “Fanatizm və yaxud Məhəmməd peyğəmbər” pyesində Məhəmməd peyğəmbərin obrazı islami fanatizm və mövhumat bucağından bədii rakursa gəldiyindən mənfə, XX əsrin əvvəllərində Hüseyn Cavidin “Peyğəmbər” dramında isə islami ədalət bucağından bədii müstəviyə çıxdığından müsbət çalar qazanmışdır. XX əsrin əvvəllərində Zəlimxan Yaqubun “Peyğəmbər” poemasında isə Məhəmməd peyğəmbərin ideallaşmış obrazı var. Tarixi mövzunun yazıçının estetik idealına uyğun müxtəlif məzmun və xarakter alması özünü Azərbaycan dramaturgiyasında Ağa Məhəmməd şah Qacar obrazında göstərmişdir. Bu tarixi şəxsiyyətlə bağlı artıq ədəbiyyatımızda bir Qacar mövzusu yetişmişdir ki, bu mövzuda üç tarixi pyes meydana çıxmışdır: XX əsrin əvvəllərində Əbdürrəhman bəy Haqverdiyevin “Ağa Məhəmməd şah Qacar”, XX əsrin ortalarında Səməd Vurğunun “Vaqif” və XXI əsrin əvvəllərində Əli Əmirlinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesləri. Biz bu araşdırmamızı müasir dramaturgiyamızın ən uğurlu nümunəsi olan Əli Əmirlinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesi üzərində quracağıq. İlk öncə onu deyək ki, bu əsər müasir dövrdə ən uğurlu səhnə ömrü yaşayan pyeslərimizdəndir. Belə ki, bu əsər 2013-cü ildə dövlət sifarişli ilə Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrının repertuarında yer almış və bu günə qədər də repertuardan düşməmişdir. Bu pyesin uğrunun başlıca səbəbi onun məzmununun tarixi materiallar əsasında qurulmasıdır. Əsərdə dramaturqun məqsədi Səməd Vurğunun “Vaqif” əsərinin tarixi haqsızlığa məruz qoyduğu Qacar şəxsiyyəti ilə bağlı gerçəkləri oxucuya çatdırmaq, tarixi faktların təqdim etdiyi Qacar obrazını oxucunun yaddaşına həkk etmək olmuşdur. “Mən Qacar nəsliyəm, şahlar şahıyam, Mən də yer üzünün bir allahıyam” Səməd Vurğunun “Vaqif” pyesində yaratdığı Qacar obrazını dəyişmək üçün uzun-uzun illər, bəlkə də bu sətirlər beyninə həkk olunmuş nəslin dəyişməsi lazımdır... Bu, bütün savaşlardan qalib çıxsa da şair Vaqiflə dəyişməsində məğlub olan, işğalçı, qəddar, zülmədən həzz alan bir şah idi. Vəssalam. Xanlıqların vəziyyəti (birbiri ilə çəkişmə), Rusiyanın maraqları, Qacarın ölkəni birləşdirmək istəyi xatırlanırdı, bu o zaman lazım deyildi. Tarix əlbəttə ki, tarixçilərin işidir. O zaman başqa cür olsa indi necə olacaqdı, bilmirik. Amma bədii əsərin təsir gücü də başqadır. Bu Qacar Vurğunun su kimi axıcı sözləri ilə, Milli Teatrın “Hamlet”i olacaq qədər məşhur “Vaqif” tamaşası ilə tamaşaçı beynində hökmran oldu. Onu devirmək üçün əlbəttə ki, başqa bir Qacar lazım idi və Əli Əmirli bu yaxınlarda “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesini yazdı. Məqsəd elə pyesin adından bəlli idi. Bütün deyilənlərə rəğmən Ağa Məhəmməd şah Qacar... (6) Məqsəd aydındır. Bəs nəticə nədir? Əli Əmirlinin Qacarı “Vaqif” pyesinin yaratdığı Qacar obrazını beyninə həkk etmiş nəsil dəyişmədən bu obrazı dəyişə bildimi? Əlbəttə, bu suala əminliklə cavab vermək olmaz. Amma bir şeyi əminliklə demək olar ki, artıq Azərbaycan səhnəsinin yeni Qacar tipi var və bu tip Azərbaycan tamaşaçısı üçün Qacar obrazını yenidən kəşf edib.

Əli Əmirlinin Qacarı idealizə etmək, onu tamaşaçının beyninə müsbət obraz kimi həkk etmək məqsədi olmamışdır. O, dramaturji əsərin tələblərinə uyğun olaraq hər şeyi oxucunun mühakiməsinə buraxmaq istəmiş, mütləq bir münasibət formalaşdırmaq kimi amacı olmamışdır. Şahanə Müşfiq yazır: “Teatrı tərkdə beynimin içində bir sual mənə savaşa açır: hər qələbəsində qan izi olan, nəfəsi belə qan qoxan Ağa Məhəmməd şah Qacar həqiqətənmi mənfə obrazıdır?” (7) Göründüyü kimi, “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesi Səməd Vurğunun “Vaqif”indən fərqli olaraq tamaşaçının fikrini müəyyən bir istiqamətə yönəltmir, tamaşaçı özü öz sualına cavab axtarır. Bu pyesin yarımçıqlığından yox, əksinə bütövlüyündən irəli gəlirdi, yəni dramaturji əsərin uğru ondadır ki, tamaşaçı onu suallarla tərkd edir. Əli Əmirlinin Qacar obrazı məhz bunu etməyi bacarır. Həm də yaxşı dramaturq kimi nəinki yalnız özü edir, rejissor da təşəbbüsünü düşünməyə, öz sualları ilə baş-başa qalmağa vadar edəcək bir final üçün imkan yaradır. Professional tamaşaçı olan teatrşünas Aydın Talibzadə bu tamaşadan sonra baş-başa qaldığı suallar üzərində düşüncələrini

paylaşır: “Amma o da düz sözdür ki, Qacar hara, müqəddəslik hara: ancaq nədənsə tamaşanın sonunda on un nəşini göylərə qaldırırlar... Hm, bunu necə anlayaq? Yəni torpaq heç bu zülmkarın meyitini də qəbul el əmədi? Yox, bu fikir “oxunmur” finalda. Bələ Qacar İsa Məsihə tay tutulur? Onu müqəddəslər sırasınamı qatırlar? Olurmu heç?

Ni-yə də olmasın: gümandır, versiyadır, rejissor yozumudur. Hərçənd bu yozumdan pis bir tendensiya boylan a bilər. Nədən ki, Qacarı nəşi yuxarı qaldırılınca seyrçi başlayır çəpik çalmağa: aktyorları alqışlamağa. E tirazım yoxdur; tamaşa alqışlanırsa, mən buna apriori sevinirəm... Özünü məcbur eləyib bir balaca düşüncə ndə isə görürsən ki, dolayısı yolla seyrçi özünə də hesabat vermədən bir şahın, bir qatilin, bir despotun gö ylərə uçan ruhunu alqışlayır... Bu da az qala o fikrə gətirib çıxarır ki, qan püskürən, atəş sovuran Qacar gü nahsız mələkdir!” (8) Göründüyü kimi, “Vaqif” dramında olduğu kimi Əli Əmirlinin Qacarı da bir des-pot kimi səhnəyə çıxır. İlk öncə onu deyək ki, bu əsərdən danışarkən Əli Əmirlinin Qacarı ifadəsi belə çox şərti səslənir. Çünki, bu obraz Əli Əmirlinin qələmindən deyil, tarixdən gəlir, o, tarixin yaratdığı Qacardır və dramaturq onu bütün gerçəkliyi və bütün yönləri ilə təsvir etməyə çalışmışdır. “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesi Qacarı müsbət və mənfi tərəfləri ilə səhnəyə gətirir. Və “Vaqif” dramından fərqli olaraq bu əsərdə Qacarı despotizmi onun çirkin təbiətindən doğan şəxsi xarakter cizgisi kimi deyil, şahlıq rütbəsinin, hakimiyyət fəlsəfəsinin meydana çıxardığı bir qanun- auyğunluq kimi görünür. Dramaturq çalışır ki, bunu tamaşaçıya çatdırsın, qəhrəmanın dilində səslənən bu kəlmələr də məhz bu məqsədə xidmət edir: “Bitib-tükənməyən qovğalar, müharibələr, qisas alovu ilə şölələnən əməllərim çox şeyi unutturdu mənə, ruhumun kamilləşməsi yolunda görəcəyim işlər çıxdı yadımdan. Gecələr dua elədim, namaza durdum, gündüzlər baş kəsdim, qan tökdüm, savab əvəzinə günahlar yığdım üstümə, amma bu mənim günahım, mənim taqsırım dyildi, bu hər bir hökmdarın tale yazısıdır, zira hakimiyyət və mütləq ədalət, bunlar bir-birindən nə qədər uzaqdır”. (9; s.119)

Əli Əmirli “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesini dram adlandırmışdır, bu əsər tragediya janrının müəyyən nəzəri tələblərinə cavab verməyə də, onun səhnəyə çıxardığı Qacar tragik obrazdır. Qacarı tragizmi bir insanın deyil, hakimiyyətin, şah olmağın tragizmidir və “taxt-taca sahiblənen hər kəs bu faciəni yaşamağa məhkumdur” fikri pyesdə dönə-dönə vurğulanır. Oxucuda bu fikir hasil olur ki, insan nəfsinin ən yüksək pilləsi olan hakimiyyət həm də insan faciəsinin ən dərin məqamıdır. Müəllif bu fikri yalnız Qacarı deyil, həm də onun anası Ceyran xanımın simasında vurğulayır. Ömrü boyu hakimiyyət ehtirası ilə alışıb yanan və oğlanlarını da bu əhvali-ruhiyyədə böyüdüb tərbiyə edən Ceyran xanım şah anası mərtəbəsinə yüksəlib sarayın birinci xanımı olunca yaşantılarını bu sözlərlə ifadə edir: “Rəbbim bu uzun ömrü niyə verdin mənə? Oğlanlarımın qara faciəsinin şahid olmaq üçün mü? Bəlkə, bu, mənim cəzamdır? Hanı bəs o dediyin xilaskar ölüm? Hər bir dərdin çarəsi, əzablara xitam verən gözəl glüm? Niyə gəlib çıxmır? Harda axtarım? Harda gəzim?” (9; s.93)

“Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesindən danışarkən, adətən, həmişə yada fransız yazıçısı Jan Gevrin “Xacə şah” romanı düşür, çünki Əli Əmirli bu tarixi dramı yazarkən bu əsərdən Qacar haqqında səhih məlumat verən bir mənbə kimi istifadə etmişdir. Bu iki əsərin yaratdığı Qacar obrazı üst-üstə düşsə də, fransız yazıçısından fərqli olaraq Əli Əmirli yalnız faktları səhnəyə gətirməklə kifayətlənmir, həm də Qacar şəxsiyyətinin dərinliklərinə enməyə çalışır. Dramaturq Qacar obrazına səhnədə çox müxtəlif rəqurslardan işıq salır: xacə Qacar, hökmdar Qacar, qardaş qatili Qacar, oğul Qacar. Bir insanın daxilinə yerləşən bu müxtəlif obrazlar bəzən bir-birini inkar edir, tamaşaçını şaşırtdır, heyrtləndirir. Bu pyes öz məzmununu tarixi faktologiya üzərində qursa da, tamaşaçıya yalnız informasiya çatdırmır, həm də çatdırdığı informasiyanı şərh edir.

Ədəbiyyat siyahısı

Allahverdiyeva L. Masir Azərbaycan dramaturgiyasında struktur problemləri // Fil. fəl.. dok. ...dis., Bakı, 2018, 140 s.

Bünyatov M. Sənətdə və həyatda: Ədil İsgəndərov yolu. Bakı, 525-ci qəzet, 2010, 15 may

Mustafayeva A. İkinci illər dramaturgiyası // Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı: 2 cildə, II c. / akad. İsa Həbibbəylinin redaktəsi ilə. Bakı: 2016, 1088 s.

Yaqubova M. Nəsr: nəzəriyyə və yaradıcılıq texnologiyaları. Ədəbiyyat qəzeti, Bakı, 2019, 11 sentyabr

Пушкин А.С. О классической трагедии // История драмы: хрестоматия / сост. И.Н.Чистюхин. Орел. ОГИК, 2017, 325 с.

Talibzadə A. “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” / 525-ci qəzet.- 2013.- 16 iyul.- S.7.

Şahanə M. Tanımadığımız Qacar. 525-ci qəzet, 2018, 17 mart.-

Talibzadə. A. Mütləq və rəğmən / 525-ci qəzet, 2014, 7 iyul

Əmirli Ə. Hasarın o üzü. (Pyeslər), Bakı: İdeal-Print, 500 s.

Açar sözlər: tarix, dramaturgiya, Qacar, mövzu, tamaşaçı

Ключевые слова: история, драматургия, Каджар, тема, зритель.

Keywords: history, dramaturgy, Qachar, theme, audience

Tarix müasir səhnədə

(Əli Əmirlinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesi əsasında)

Məqalənin tədqiqat obyektini tarixi dramaturgiyamızın kontekstində Əli Əmirlinin “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” tarixi pyesidir. Bu pyes müasir Azərbaycan dramaturgiyasının məhsuludur və ona istinadən müstəqillik dönməndə tarixi mövzuya yeni baxış, onun yeni bədii həll formaları araşdırılmışdır. Qacar obrazının yeni bədii tipi sovet tarixi romantikasının Qacar obrazı ilə müqayisə edilərək çözülmüşdür. Məqalədə həmçinin tarixi faktologiyanın bədii əsərə gətirilməsi məsələlərinə ədəbi-tənqidi mübahisə və müzakirələrin fonunda toxunulmuşdur. “Bütün deyilənlərə rəğmən və ya Ağa Məhəmməd şah Qacar” pyesində tarixi faktologiyanın ideya-məzmun və estetik həll yolları şərh olunmuşdur.

History on the modern stage

(Based on Ali Amirli's “Despite all that was said or Aga Mahammad Shah Qachar” play)

The research object of the article in the context of our historical dramaturgy is Ali Amirli's “Despite all that was said or Aga Mahammad Shah Qachar” play. This play is a product of modern Azerbaijani dramaturgy and during its independence period, a new look at the historical theme and its new artistic forms were explored. New artistic form of Qajar's figure has been resolved by comparing Qajar's figure in the romance of Soviet history. The article also touches on how a historical factology can be brought into artwork on the backdrop of literary-critical discussions and debates. Content ideas and esthetic solutions of historical factology were explained in “Despite all that was said or Aga Mahammad Shah Qachar” play.

История на современной сцене

(На основе пьесы «Вопреки всему сказанному, или Ага Мохаммед Шах Каджар»)

Объектом исследования в данной статье является анализ пьесы Али Амирли «Вопреки всему сказанному, или Ага Мохаммед Шах Каджар» в контексте исторической драматургии. Данная пьеса является произведением современной азербайджанской драматургии. Было определено, что данное произведение знаменует собой новый подход к исторической проблематике, ее решение на основе новых художественных форм. Новый художественный тип образа Каджара рассмотрен на основе сравнительного анализа с образом этого же героя периода советской исторической романтики. В статье также затронуты вопросы привнесения исторической фактологии в художественное произведение в рамках литературно-критической полемики и обсуждений. Рассмотрены также идейно-содержательные и эстетические пути привнесения в художественный материал пьесы исторической фактологии.

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova